

Amsterodamská smlouva a SZBP

Členské státy „rozhodnutí pozvednout na novou úroveň procesy evropské integrace“ se shodly na textu smlouvy, který reformoval smlouvu o ES a Smlouvu o EU.

Mezivládní konference byla zahájena v Turínu 29. března 1996 a ukončena v Amsterdamu 18. června 1997. Jako první byly řešeny konsensuální položky a sporné body se postupně odsouvaly až na ukončení konference. Zároveň byl hledán termín pro vypracování konsensuálního textu. Ten však byl několikrát odsunut. První návrh nové smlouvy tak byl vypracován pod vedením irského předsednictví a v oblasti SZBP zdůraznil potřebu zlepšit zejména její efektivitu. Konkrétně si dokument všiml zejména těchto hlavních oblastí: Zlepšení plánování a přípravy SZBP, dále zlepšení rozhodovacích postupů, financování SZBP a nakonec problematiky role EP při utváření SZBP. Konkrétní předběžná smlouva navrhovala například rozšíření většinového hlasování kvalifikovanou většinou, možnost užít při hlasování konstruktivní abstinence. Dále zřízení Plánovacího útvaru v Generálním sekretariátu rady a v odpovědnosti generálního tajemníka Rady. Irské předsednictví vyjádřilo svou podporu zachování tzv. Trojky, avšak navrhlo také jiné možnosti uspořádání. Po tomto dokumentu pak následovala iniciativa dánského předsednictví. Tento dokument doplnil tyto požadavky o nové. Měl být vytvořen nový nástroj SZBP, společné strategie. ZEU měla být začleněna do institucionálního rámce EU, a to podle návrhu Německa, Francie, Beneluxu a Španělska ve třech fázích.

Plné dohody o návrhu smlouvy bylo dosaženo na zasedání ER v Amsterdamu v noci na 18. června. V kontextu SZBP pak pozměňovací návrh Maastrichtské smlouvy pod jménem Amsterodamská smlouva přinesl následující změny.

Už sama preambule smlouvy o EU obsahovala rozhodnutí členských států uskutečňovat SZBP, jakož i postupně vymezovat společnou obrannou politiku podle článku 17, která by mohla vést ke společné obraně a posilovat tak evropskou identitu a nezávislost, a to v zájmu míru, bezpečnosti a pokroku v Evropě a ve světě. Samotná smlouva pak v rámci SZBP vytvořila tyto hlavní změny:

Cíle SZBP

V článku 11 AS byly doplněny dva cíle EU. Zprvé měla Unie zabezpečovat kromě společných hodnot, základních zájmů a nezávislosti také integritu Unie v souladu se zásadami Charty OSN a zadruhé měla zachovat mír a mezinárodní bezpečnost i na vnějších hranicích.

Nástroje SZBP

Smlouva nově definovala rozdíl mezi společnou akcí a společným postojem a vytvořila nový nástroj Unie – společnou strategii. Společné akce slouží k řešení specifických situací, při nichž se operační akce ze strany Unie považuje za žádoucí. Společné postoje naopak vymezují pouze přístup Unie ke konkrétní záležitosti geografické nebo tématické povahy. AS tak odstranila mlhavé rozlišení těchto nástrojů, které definovala MS. Článek 13 pak definuje nový nástroj Unie, společné strategie. O nich rozhoduje Evropská rada a Unie je uskutečňuje v oblastech, kde mají členské státy důležité společné zájmy. Společné strategie vymezují své cíle, dobu trvání a prostředky, které Unie a členské státy dají k dispozici. Strategie vyžaduje jednomyslné přijetí ze strany Evropské rady, ale jakákoliv jiná rozhodnutí přijatá v rámci strategie (společné akce, společné pozice) jsou přijímána kvalifikovanou většinou.

Institucionální uspořádání SZBP

V oblasti institucionálního uspořádání SZBP přinesla AS tři základní nové prvky. Zprvé vytvořila Úřad generálního tajemníka Rady, který vykonává funkci Vysokého představitele SZBP. Zadruhé zřízení Útvaru pro politické plánování a včasné varování (Policy Planning and Early Warning Unit), který pod vedením Vysokého představitele sleduje a hodnotí vývoj v oblastech důležitých pro SZBP. Třetí hlavní změnou institucionálního uspořádání SZBP pak byl vznik nové podoby tzv. Trojky, která se po Amsterdamu skládá z předsednictví, z následujícího předsednictví, generálního sekretáře Rady, nejvyššího představitele pro SZBP a zástupce Komise.

Rozhodování o SZBP

AS zvětšila množství případů, ve kterých Rada může schvalovat právní akty kvalifikovanou většinou, nicméně jednomyslné hlasování považovala nadále za hlavní princip. Změnou při hlasování je kromě rozšíření možnosti hlasování kvalifikovanou většinou na všechny akty,

kteří se uskutečňují na základě jednomyslně přijaté společné strategie, také zavedení tzv. konstruktivní abstinence, tedy možnosti zdržet se hlasování, s tím že toto rozhodnutí nebrání přijetí jednomyslného rozhodnutí rady, tudíž tak umožňuje realizaci důležitých zahraničněpolitických rozhodnutí při současné ochraně životních zájmů vybraných členských států.

Financování SZBP

AS vytvořila meziinstitucionální dohodu o financování SZBP mezi Evropským parlamentem a Evropskou radou. Podle ní na základě návrhu Komise rozhoduje Evropská rada spolu s Evropským parlamentem o celkové částce výdajů na SZBP.

ZEU, bezpečnost a obrana

Amsterodamská smlouva přinesla v oblasti bezpečnostní a obranné politiky tři hlavní změny. Za prvé, zahrnuje tzv. Petersberské mise do smluvního rámce SZBP. Tyto zahrnují humanitární a záchranné mise, mise k udržení míru a mise bojových jednotek k řešení krize, včetně nastolování míru. Přístup k operačním prostředkům pro realizaci těchto misí má poskytovat Unii Západoevropská unie. Další významnou změnou, kterou přinesla AS v oblasti bezpečnosti a obrany, bylo vymezení nového prostoru pro rozvoj spolupráce mezi Unií a Západoevropskou unií. AS umožnila členským státům začlenit ZEU do Unie, rozhodne-li tak Evropská rada. Poslední změnou, kterou přinesla AS v oblasti utváření SZBP, bylo další vymezení možného budoucího vývoje SZBP, tentokrát v oblasti vytvoření společné obrany Unie. Ta může být vytvořena, rozhodne-li tak Evropská rada.

Amsterodamská smlouva posílila akční schopnost SZBP zavedením nových nástrojů a účinnějších rozhodovacích postupů. Smlouva vstoupila v platnost 1. května 1999.

Použitá literatura:

- EU, Amsterodamská smlouva, 1997
- Rudolský, J.: Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU, 2002, on line text (<http://www.sweb.cz/szbp>).